

**gena
eșoistă**

**Richard
Dawkins**

**gena
eșoistă**

Traducere din engleză și note de
Dan Crăciun

 PUBLICA

The original title of this book is:
The Selfish Gene, by Richard Dawkins

Copyright © 1989 by Richard Dawkins. First published 1976. Second edition 1989. 30th anniversary edition 2006. All rights reserved.

© Publica, 2013, pentru ediția în limba română

ISBN 978-606-8360-75-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DAWKINS, RICHARD

Gena egoistă / Dawkins, Richard ;
trad.: Dan Crăciun. - București : Publica, 2013

ISBN 978-606-8360-75-1

I. Crăciun, Dan (trad.)

575.16
575.827

EDITORI:
Cătălin Muraru
Silviu Dragomir

REDACTOR:
Doru Someșan

DTP:
Florin Teodoru

DIRECTOR EXECUTIV:
Bogdan Ungureanu

DESIGN:
Alexe Popescu

CORECTURĂ:
Silvia Dumitrache
George Chiriță

CUPRINS

Introducere la ediția aniversară, 30 de ani de la prima apariție	7
Prefață la ediția a doua (1989)	21
Cuvânt înainte la prima ediție	27
Prefață la prima ediție (1976)	31
1. De ce există oameni?	35
2. Replicatorii	51
3. Helixuri nemuritoare	65
4. Mașina genetică	103
5. Agresiunea: stabilitatea și mașina egoistă	133
6. Înrudirea genelor	167
7. Planificarea familială	199
8. Lupta dintre generații	221
9. Lupta dintre sexe	247
10. Tu îmi dai un deget, eu îți iau toată mâna	287
11. Memele: noii replicatori	323
12. Băieții de treabă termină printre primii	343
13. Gena cu rază lungă de acțiune	391
Note	441
Bibliografie	549
Fragmente din recenzii	565

Introducere la ediția aniversară, 30 de ani de la prima apariție

Cad cu seriozitate pe gânduri atunci când îmi dau seama de faptul că am trăit aproape jumătate din viața mea cu *Gena egoistă* – însoțiți la bine și la rău. De-a lungul anilor, pe măsură ce-a apărut fiecare dintre cele șapte cărți pe care le-am scris ulterior, editorii m-au trimis prin lume în turnee de promovare. Publicul reacționează față de noua carte, oricare ar fi, cu încântător entuziasm, aplaudă politicos și pune întrebări inteligente. După care oamenii stau la rând să cumpere, cerându-mi un autograf pe... *Gena egoistă*. Am exagerat puțin. Unii dintre ei cumpără noua carte și, în ceea ce-i privește pe ceilalți, soția mea mă consolează afirmând că oamenii care descoperă recent un autor au tendința firească de a se întoarce la prima sa carte: odată ce-au citit *Gena egoistă*, e sigur că se vor strădui să străbată calea până la ultima odraslă și (pentru îngăduitorii săi părinți) pruncul favorit?

M-ar deranja mai mult dacă aș putea să afirm că *Gena egoistă* a devenit teribil de învechită și depășită. Din păcate (dintr-un anumit punct de vedere), nu pot. Detalii s-au modificat și exemple factuale au proliferat cu vigoare. Dar, cu o excepție pe care o voi discuta imediat, puțin din această carte m-ar împinge să retractez ori să-mi cer scuze. Arthur Caine, fost profesor de zoologie la Liverpool și unul dintre mediatorii mei de la Oxford, care m-a inspirat în anii 1960, a caracterizat în 1976 *Gena egoistă* drept „o carte scrisă în tinerețe”. Cu bună știință cita un comentator al cărții lui A.J. Ayer, *Language*,

Truth, and Logic. Am fost flatat de comparație, chiar dacă știam că Ayer dezavuase mare parte din prima lui carte și cu greu mi-ar fi putut scăpa aluzia lui Caine că, în timp, și eu va trebui să fac același lucru.

Dați-mi voie să încep cu niște gânduri retrospective despre titlu. În 1975, prin intermediul prietenului meu Desmond Morris, i-am prezentat cartea încă incompletă lui Tom Maschler, decanul editorilor londonezi, și am discutat pe marginea ei în biroul său de la Jonathan Cape. Îi plăcea cartea, dar nu și titlul ei. „Egoist“, a spus el, „este un cuvânt cu sens descendent.“ De ce nu o intitulez *Gena nemuritoare*? Nemuritor era un cuvânt „ascendent“, imortalitatea informației genetice era o temă centrală a cărții și „gena nemuritoare“ avea o sonoritate aproape la fel de incitantă ca „gena egoistă“ (cred că niciunul dintre noi nu a remarcat rezonanța cu *The Selfish Giant* de Oscar Wilde). Acum cred că este posibil ca Maschler să fi avut dreptate. Mulți critici, îndeosebi cei gălăgioși, de formație filosofică după cum aveam să descopăr, preferă să citească o carte călăuziți numai de titlu. Fără îndoială, merge destul de bine când e vorba despre titluri precum *Povestea lui Benjamin Bunny* sau *Declinul și prăbușirea Imperiului Roman*, dar pot să pricep cu ușurință că, prin sine însuși, titlul *Gena egoistă*, fără ampla notă de subsol prezentă în carte, poate să creeze o impresie inadecvată despre conținutul său. În zilele noastre, un editor american ar fi insistat, în orice caz, pentru un subtitlu.

Cea mai bună metodă de a explica titlul constă în localizarea accentului. Puneți accentul pe „egoistă“ și veți socoti că este o carte despre egoism, deși, mai presus de toate, ea acordă mai multă atenție altruismului. Cuvântul din titlu care trebuie corect accentuat este „gena“ și dați-mi voie să explic de ce. O dispută centrală în sânul darvinismului se referă la

unitatea care este supusă efectiv selecției: ce fel de entitate este aceea care supraviețuiește sau care nu supraviețuiește drept consecință a selecției naturale. Acea unitate va deveni, mai mult sau mai puțin prin definiție, „egoistă“. Altruismul poate să fie foarte bine favorizat la alte niveluri. Selecția naturală alege între specii? Dacă așa stau lucrurile, atunci ne putem aștepta ca organismele individuale să se comporte altruist „spre binele speciei“. Ele își pot limita rata de reproducere ca să evite suprapopularea ori pot să-și restrângă comportamentul de vânatoare ca să conserve rezerva viitoare de pradă a speciei. Astfel de neînțelegeri răspândite ale darvinismului m-au provocat inițial să scriu această carte.

Ori selecția naturală, după cum susțin eu în schimb, alege între gene? În acest caz, nu ar trebui să fim surprinși dacă descoperim că organismele individuale se comportă altruist „spre binele genelor“, de exemplu hrănind și apărând rude care este probabil să aibă în comun copii ale aceluiași gene. Un astfel de altruism familial este numai o modalitate în care egoismul genelor se poate traduce prin altruism individual. Această carte explică modul în care funcționează, împreună cu reciprocitatea, un alt generator principal de altruism din teoria darvinistă. Dacă ar fi să rescriu vreodată cartea, ca un recent convertit la „principiul handicapului“, formulat de către Zahavi/Grafen, ar trebui să introduc un fragment referitor la ideea lui Zahavi că donația altruistă ar putea fi un stil „Potlatch“ de emiterie a unui semnal de dominație: iată cât de superior îți sunt, îmi pot permite să-ți fac o donație!

* *Potlatch* – festivitate a „americanilor nativi“ (denumirea politic corectă a pieilor-roșii), în care ceremonialul central este schimbul de daruri între participanți (n.t.).

Dați-mi voie să repet și să aprofundez explicația rațională a cuvântului „egoistă“ din titlu. Întrebarea esențială este care nivel din ierarhia lumii vii se va dovedi a fi în mod inevitabil nivelul „egoist“, la care acționează selecția naturală? Specia Egoistă? Grupul Egoist? Organismul Egoist? Ecosistemul Egoist? Cele mai multe dintre ele pot fi susținute și majoritatea au fost asumate necritic de către un autor sau altul, dar toate sunt greșite. Presupunând că mesajul darvinist ar fi exprimat succint drept *Ceva Egoist*, acel ceva se dovedește a fi gena, din motive convingătoare pe care le susține cartea. Dacă veți sfârși prin a accepta sau nu demonstrația ca atare, iată explicația titlului.

Sper ca acest fapt să prevină neînțelegerile mai serioase. Cu toate acestea, privind retrospectiv, remarc unele erori proprii legate de acest subiect. Acestea se găsesc îndeosebi în capitolul 1, rezumat de fraza: „Să încercăm să-i învățăm pe oameni generozitatea și altruismul pentru că ne naștem egoiști“. Nu este nimic rău dacă oamenii învață generozitatea și altruismul, dar expresia „ne naștem egoiști“ este falsă. Într-o explicație parțială, abia din 1978 am început să concep clar distincția dintre „vehicule“ (de obicei organisme) și „replicatorii“ care călătoresc în ele (practic, genele: întreaga chestiune este explicată în capitolul 13, care a fost adăugat în ediția a doua). Vă rog să ștergeți în minte acea frază buclucașă, la fel și altele asemănătoare, pentru a pune în loc ceva în acord cu acest paragraf.

Date fiind pericolele acestui gen de eroare, pot sesiza cu ușurință modul în care acest titlu poate fi greșit înțeles și acesta este un motiv pentru care ar fi trebuit, poate, să optez pentru *Gena nemuritoare. Vehiculul altruist* putea fi o altă posibilitate. Ar fi fost, poate, prea enigmatic, dar, în orice caz, aparenta dispută dintre genă și organism ca unități rivale ale

selecției (dispută care l-a frământat pe răposatul Ernst Mayr până la sfârșit) este rezolvată. Există două tipuri de unități ale selecției naturale și nu există nicio dispută între ele. Gena este unitatea în sens de replicator. Organismul este unitatea în sens de vehicul. Ambele sunt importante. Niciuna nu trebuie să fie denigrată. Ele reprezintă două tipuri total distincte de unitate și vom fi derutați fără speranță dacă nu recunoaștem distincția dintre ele.

O altă alternativă bună pentru *Gena egoistă* ar fi fost *Gena cooperantă*. Sună paradoxal de opus, dar o parte centrală din carte argumentează în favoarea unei forme de cooperare între genele egoiste. Categorical, aceasta nu înseamnă că grupuri de gene prosperă în detrimentul membrilor lor sau în detrimentul altor grupuri. Mai degrabă, fiecare genă este privită ca urmărindu-și propriile planuri egoiste împotriva cadrului format de celelalte gene din fondul genetic – mulțimea candidaților la amestecul sexual din sânul unei specii. Aceste celelalte gene fac parte din mediul în care supraviețuiește fiecare genă tot așa cum vremea, prădătorii și prăzile, vegetația susținătoare și bacteriile din sol fac parte din mediu. Din punctul de vedere al fiecărei gene, genele „din cadru“ sunt acelea cu care împarte corpurile în călătoria ei de-a lungul generațiilor. Pe termen scurt, aceasta înseamnă ceilalți membri ai genomului. Pe termen lung, înseamnă celelalte gene din fondul genetic al speciei. Prin urmare, selecția naturală are grijă ca bandele de gene reciproc compatibile – ceea ce este aproape a spune cooperante – să fie favorizate unele în prezența altora. În niciun moment evoluția acestei „gene cooperante“ nu violează principiul fundamental al genei egoiste. Capitolul 5 dezvoltă această idee, folosind analogia unui echipaj de vâslași, iar capitolul 13 o duce mai departe.

Acum, dat fiind faptul că selecția naturală a genelor egoiste tinde să favorizeze cooperarea dintre gene, trebuie să se admită că există unele gene care nu fac așa ceva și acționează împotriva intereselor restului elementelor din genom. Unii autori le-au numit gene proscrise, alții gene ultraegoiste, iar alții pur și simplu „gene egoiste” – neînțelegând diferența subtilă față de genele care cooperează în cadrul unor carteluri bazate pe interese egoiste. Exemple de gene ultraegoiste sunt genele impulsului meiotic, descrise la paginile 392-394, și „ADN-ul parazitar”, inițial propus la paginile 100-101 și dezvoltat ulterior de diferiți autori sub formula absurdă de „ADN egoist”. Descoperirea de noi și tot mai bizare exemple de gene ultraegoiste a devenit o caracteristică a anilor ce au urmat după prima publicare a cărții.*

Gena egoistă a fost criticată pentru personificare antropomorfică și acest aspect are și el nevoie de o explicație, dacă nu de o justificare. Utilizez două niveluri de personificare: a genelor și a organismelor. Personificarea genelor chiar nu ar trebui să fie o problemă, întrucât nicio persoană cu mintea întregă nu crede că moleculele de ADN posedă niște personalități conștiente și niciun cititor rațional nu i-ar imputa unui autor o astfel de înșelăciune. Am avut odată onoarea de a-l asculta pe marele savant în biologia moleculară Jacques Monod vorbind despre creativitate în știință. Am uitat care au fost cu exactitate cuvintele sale, dar a spus cu aproximație că, atunci când încerca să rezolve o problemă de chimie, se întreba pe sine ce-ar face dacă ar fi un electron. În minunata sa carte *Creation Revisited*, Peter Atkins folosește o personificare similară atunci când analizează refracția unei raze luminoase, ce

* Cartea lui Austin Burt și Robert Trivers, *Genes in Conflict: The Biology of Selfish Genetic Elements*, Harvard University Press, 2006 a sosit prea târziu pentru a fi inclusă în prima tipărire a acestei ediții. Va deveni, fără îndoială, lucrarea de referință definitivă asupra acestui important subiect (n.a.).

trece printr-un mediu cu indice de refracție superior, care o încetinește. Raza se comportă ca și cum ar încerca să scurteze cât mai mult timpul necesar ca să ajungă într-un punct final. Atkins și-o imaginează ca pe un salvamar pe o plajă, repezindu-se să salveze un înotător care se îneacă. Trebuie să se îndrepte direct către înotător? Nu, pentru că poate să alerge mai repede decât poate să înoate și ar fi inteligent să sporească proporția pe care o deține uscatul în deplasarea lui. Ar trebui să alerge până într-un punct de pe plajă opus direct țintei sale, minimizând astfel timpul de înot? Mai bine, dar încă nu e cea mai bună soluție. Calculul (dacă ar avea timp să-l efectueze) i-ar arăta salvamarului un unghi intermediar optim, oferind combinația ideală de alergare rapidă, urmată de înot, inevitabil mai lent. Iată concluzia lui Atkins:

Este exact comportamentul luminii care trece printr-un mediu mai dens. Dar cum știe lumina, aparent dinainte, care este traiectoria cea mai scurtă? Și, oricum, de ce i-ar păsa?

El dezvoltă aceste chestiuni într-o expunere fascinantă, inspirată de teoria cuantică.

Personificarea de acest gen nu este doar un bizar instrument didactic. Ea îl poate ajuta, de asemenea, pe savantul profesionist să obțină răspunsul corect, în fața ispitelor viclene de a comite erori. Așa se întâmplă în cazul calculelor darviniste ale altruismului și egoismului, ale cooperării și adversității. Este foarte ușor să obții răspunsul greșit. Dacă se face cu grija cuvenită și cu prudență, personificarea genelor se dovedește adeseori a fi drumul cel mai scurt spre salvarea unui teoretician darvinist de la înecul în harababură. Pe când încercam să procedez cu acea precauție, am fost încurajat de precedentul magistral al lui W.D. Hamilton, unul dintre cei patru eroi

menționați în carte. Într-un articol din 1972 (anul în care am început să lucrez la *Gena egoistă*), Hamilton scria:

O genă este favorizată în selecția naturală dacă mulțimea replicilor sale formează o fracțiune sporită a fondului genetic total. Ne vom preocupa de genele despre care se presupune că afectează comportamentul social al purtătorilor lor, așa că haideți să încercăm să facem argumentarea mai vie atribuind temporar genelor inteligență și o oarecare libertate de alegere. Imaginați-vă că o genă are în vedere problema creșterii numărului de replici ale sale și imaginați-vă că ea poate să aleagă între...

Este exact spiritul corect în care să citiți *Gena egoistă*.

Personificarea unui organism poate fi mai problematică. Aceasta pentru că, spre deosebire de gene, organismele posedă creier și, prin urmare, pot realmente să aibă motive egoiste sau altruiste în ceva asemănător unui sens subiectiv pe care l-am putea recunoaște. O carte intitulată *Leul egoist* ar putea să deruteze efectiv într-un mod în care *Gena egoistă* nu ar putea s-o facă. Exact așa cum cineva se poate pune în situația unei imaginare raze de lumină, alegând în mod inteligent traseul optim printr-o cascadă de lentile și de prisme, sau în poziția unei gene imaginare care-și alege un traseu optim prin generații succesive, tot astfel cineva poate să postuleze o leoaică individuală, care calculează o strategie comportamentală optimă pentru supraviețuirea viitoare pe termen lung a genelor sale. Primul dar pe care l-a făcut Hamilton biologiei a fost matematica precisă pe care un individ cu adevărat darvinist, precum un leu, ar trebui s-o utilizeze efectiv atunci când ia decizii calculate să maximizeze supraviețuirea pe termen lung a genelor sale. În această carte, am folosit echivalente verbale informale ale unor astfel de calcule – la cele două niveluri.

La pagina 232, trecem rapid de la un nivel la celălalt:

Am luat în considerare condițiile în care ar fi realmente avantajos pentru o mamă să-și lase un pui pipernicit să moară. Putem presupune intuitiv că puiul bicisnic va lupta până la sfârșit pentru supraviețuire, dar teoria nu prevede cu necesitate acest lucru. De îndată ce puiul bicisnic devine atât de mic și de slăbănog încât speranțele sale de viață se reduc până la punctul în care beneficiul său, datorat investiției parentale, este mai redus decât jumătate din beneficiul pe care aceeași investiție l-ar aduce potențial celorlalți pui, slăbănogul ar trebui să moară elegant și de bună voie. Procedând astfel, poate aduce beneficii mai mari genelor sale.

Aceasta este în totalitate o introspecție la nivel individual. Presupoziția nu este că puiul bicisnic alege ceea ce-i face plăcere sau ceea ce-l face să se simtă bine. Mai degrabă, se presupune că indivizii dintr-o lume darvinistă fac un calcul de tipul „*ca și cum*“, referitor la ceea ce ar fi cel mai bine pentru genele lor. Acest paragraf distinct merge mai departe, explicitând acest fapt printr-o rapidă trecere către personificarea la nivelul genei:

Altfel spus, o genă care dă instrucțiunea „Corpule, dacă ești mult mai mic decât celelalte progenituri, renunță la luptă și mori” ar putea să aibă succes în fondul genetic, pentru că are 50% șanse să se găsească în corpul fiecărui frate și al fiecărei surori care se salvează, iar șansele ei de supraviețuire în corpul puiului bicisnic sunt oricum foarte reduse.

După care paragraful revine imediat la slăbănogul introspectiv:

Trebuie să existe un punct fără întoarcere în cariera unui slăbănog. Înainte să atingă acest punct, el trebuie să se lupte pentru supraviețuire. De îndată ce îl atinge, trebuie să se dea bătut și este preferabil să se lase mâncat de celelalte progenituri sau de către părinții săi.

Cred realmente că aceste două niveluri de personificare nu sunt derutante dacă sunt citite în context și pe de-a-ntregul. Cele două niveluri de calcul „ca și cum“ ajung la exact aceeași concluzie dacă sunt efectuate corect: acesta este, într-adevăr, criteriul după care este judecată corectitudinea lor. Așadar, nu cred că personificarea este un lucru la care aș renunța dacă ar fi să rescriu cartea astăzi.

A elimina textul unei cărți este una. A o face uitată după ce-ai citit-o este altceva. Ce să facem cu următorul verdict, pronunțat de către un cititor din Australia?

Fascinant, dar uneori îmi doresc să nu o fi citit... La un nivel, pot să împărtășesc sensul uimitor pe care Dawkins îl vede cu atâta evidență în realizările unor procese atât de complexe... Dar, în același timp, condamn în mare măsură *Gena egoistă* pentru o serie de accese de depresie pe care le-am suferit timp de peste un deceniu... Niciodată sigur de viziunea mea spirituală despre lume, dar încercând să descopăr ceva mai adânc – încercând să cred, dar nefiind pe deplin capabil să o fac –, mi-am dat seama că această carte a spulberat pur și simplu toate ideile vagi pe care le-am avut în această direcție și le-a împiedicat să fuzioneze mai departe. Asta mi-a indus o foarte acută criză personală cu niște ani în urmă.

Am descris mai demult câteva reacții asemănătoare ale cititorilor:

Un editor străin al primei mele cărți mi-a mărturisit că nu a putut să doarmă timp de trei nopți după ce-a citit-o, atât de tulburat a fost de mesajul său rece și sumbru. Alții m-au întrebat cum de mai suport să mă trezesc din somn dimineața. Un profesor dintr-o țară îndepărtată mi-a scris ca să-mi reproșeze faptul că o elevă a venit la el plângând după ce-a citit aceeași carte, pentru că a convins-o de faptul că viața este pustie și lipsită de scop. El a sfătuit-o să nu mai arate cartea niciunui prieten, de teamă să nu-i contamineze și pe alții de același nihilism pesimist. (*Unweaving the Rainbow*)

Dacă ceva este adevărat, nicio cantitate de dorințe deșarte nu îl poate anula. Acesta este primul lucru de spus, însă al doilea este aproape la fel de important. După cum am scris mai departe,

Probabil că realmente nu există niciun scop în destinul de pe urmă al cosmosului, dar este vreunul dintre noi care să-și lege realmente speranțele vieții sale de soarta ultimă a cosmosului? Firește că n-o facem; nu dacă suntem în toate mințile. Viețile noastre sunt conduse de tot felul de ambiții și percepții umane mai apropiate, mai pline de căldură. A acuza știința de faptul că răpește vieții căldura care o face vrednică a fi trăită este un gest atât de rizibil greșit, atât de diametral opus propriilor mele sentimente și aceluia care-i animă pe majoritatea savanților activi, încât mă împinge aproape la disperarea de care pe nedrept sunt suspectat.

O tendință similară de a împușca mesagerul este fățișă la alți critici, care au formulat obiecții față de ceea ce ei consideră a fi implicațiile dezagreabile, de ordin social, politic sau economic, ale *Genei egoiste*. La scurt timp după ce doamna Thatcher a câștigat pentru prima oară alegerile din 1979, prietenul meu Steven Rose a scris cele ce urmează în *New Scientist*:

Nu sugerez că Saatchi and Saatchi au angajat o echipă de sociobiologi ca să-i scrie discursurile doamnei Thatcher și nici măcar că anumiți universitari de la Oxford și Sussex încep să jubileze văzând această expresie practică a adevărilor simple ale genelor egoiste pe care s-au străduit să ni le transmită. Coincidența unei teorii la modă cu evenimentele politice este mai încălțată. Cred totuși că, atunci când se va scrie istoria deplasării spre dreapta de la sfârșitul anilor 1970, de la ordinea publică până la monetarism și (mai contradictoriul) atac împotriva etatismului, schimbarea modei științifice, fie măcar trecerea de la modelele selecției grupale la cele ale selecției familiale, va ajunge să fie considerată o parte

a curentului care i-a adus la putere pe thatcheriști și viziunea lor despre o natură umană imuabilă, competitivă și xenofobă, de nivelul secolului al XIX-lea.

„Universitarul din Sussex“ era răposatul John Maynard Smith, admirat și de către Steven Rose și de către mine, iar el a răspuns în stilul său caracteristic printr-o scrisoare către *New Scientist*: „Ce ar fi trebuit să facem, să măsluim ecuațiile?“ Unul dintre mesajele dominante ale *Genei egoiste* (întărit de eseul ce dă titlul volumului *A Devil's Chaplain*) este că nu trebuie să derivăm valorile noastre din darvinism, decât dacă le punem în față un semn negativ. Creierul nostru a evoluat până la punctul în care suntem capabili să ne răsculăm împotriva genelor noastre egoiste. Faptul că putem s-o facem este scos în evidență de utilizarea contraceptivelor. Același principiu ar putea și ar trebui să acționeze pe o scară mai largă.

Spre deosebire de a doua ediție din 1989, această ediție aniversară nu adaugă niciun material nou, exceptând această „Introducere“ și unele extrase din recenzii selectate de către Latha Menon, de trei ori editoarea și apărătoarea mea. Nimeni altcineva decât Latha nu ar fi putut să-l înlocuiască pe Michael Rodgers, giganticul Editor Extraordinary, a cărui credință de neclintit în această carte a fost racheta propulsoare care a lansat-o pe traiectoria primei sale ediții.

Totuși, este pentru mine un prilej de aleasă bucurie faptul că această ediție reintroduce „Prefața“ originală, scrisă de către Robert Trivers. L-am pomenit pe Bill Hamilton drept unul dintre cei patru eroi intelectuali ai cărții. Bob Trivers este un altul dintre ei. Ideile sale domină mari părți din capitolele 9, 10 și 12 și întregul capitol 8. Prefața lui nu este numai o introducere frumos finisată a cărții: fapt neobișnuit, el a ales acest medium de comunicare ca să vestească lumii o nouă idee stră-

lucită, teoria sa despre autoînșelare. Îi sunt extrem de recunoscător pentru a fi permis ca „Introducerea“ originală să onoreze această ediție aniversară.

RICHARD DAWKINS
Oxford, octombrie 2005

Prefață la ediția a doua (1989)

În cei peste zece ani care s-au scurs de când a fost publicată *Gena egoistă*, mesajul ei central a devenit ortodoxie de manual. Acest fapt este paradoxal, însă nu într-un chip evident. Nu este una dintre acele cărți care, la apariție, a fost ocărâtă drept scandalos de revoluționară, după care, treptat, a câștigat adepți până când a sfârșit prin a fi atât de ortodoxă, încât azi ne mirăm de ce s-a făcut atâta vâlvă la vremea ei. Dimpotrivă. De la început cronicile au fost încântător de favorabile și nu a fost considerată o carte controversată. Au trecut ani până ce și-a dobândit reputația de agresivitate polemică, fiind privită astăzi ca o lucrare de un extremism radical. Însă, chiar în timp ce sporea *reputația* de extremism a cărții, *conținutul* ei real părea din ce în ce mai puțin extremist și din ce în ce mai mult monedă curentă.

Teoria genei egoiste este teoria lui Darwin, expusă într-o modalitate care n-a fost aleasă de către Darwin, dar având un potențial pe care, îmi place să cred, el l-ar fi sesizat de îndată și de care ar fi fost încântat. Este, de fapt, o consecință logică a neodarvinismului ortodox, exprimată însă într-o imagine inedită. În loc să se concentreze asupra organismului individual, ea privește natura „cu ochiul“ sau din perspectiva genei. Este un mod diferit de a vedea, nu o teorie diferită. În primele pagini din *Fenotipul extins*, am explicat acest lucru folosind metafora cubului Necker. Acesta este o figură bidimensională, tipărită cu cerneală pe hârtie, dar este perceput ca un cub transparent și tridimensional. Priviți-l cu atenție câteva secunde și cubul își va întoarce fața într-o altă direcție. Continuați